

Przestrzenne uwarunkowania powstawania klastrów logistycznych — konsekwencje dla gospodarki

*Spatial conditions for the formation of logistics clusters
— consequences for the economy*

Początki koncepcji klastra sięgają ekonomii neoklasycznej. Były to badania A. Marshalla, które 100 lat później sformułował w postaci ogólnej teorii M. Porter. Współcześnie dynamiczny rozwój rynku usług logistycznych spowodował koncentrację przedsiębiorstw branży TSL. Klastry logistyczne stały się nowym elementem krajobrazu gospodarczego w Polsce. Celem pracy jest przedstawienie uwarunkowań powstania, rozwoju i czynników lokalizacyjnych klastrów logistycznych. Ponadto przedstawiono różnorodne korzyści wynikające z funkcjonowania klastrów logistycznych. Wyniki i wnioski z przeprowadzonych rozważań wskazują na istotną rolę, jaką odgrywają klastry logistyczne w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarki.

Słowa kluczowe:

klastry, logistyka, warunki rozwoju, czynniki lokalizacji.

The beginnings of the cluster's concept go back to neoclassical economics. These were the studies of A. Marshall, which 100 years later were formulated in the general theory of M. Porter. Nowadays, the dynamic development of the logistic services market has resulted in the concentration of enterprises in the TSL sector. Logistic clusters have become a new element of the economic landscape in Poland. The aim of the work is to present the conditions for the emergence, development and location factors of logistic clusters. In addition, various benefits resulting from the functioning of logistic clusters are presented. The results and conclusions from the considerations point the important role played by logistic clusters in improving the competitiveness of enterprises and the economy.

Key words:

clusters, logistics, development conditions, location factors.

Wstęp

Rynek usług logistycznych w ostatnich kilkunastu latach rozwija się bardzo dynamicznie. Dotyczy to zarówno świata, jak i Polski. Główną przyczyną jest rozwój techniczno-technologiczny i postępujące procesy globalizacji. To one stanowią bodźce do zdynamizowania strumieni materiałowych oraz informacyjnych obejmujących swoim zasięgiem coraz większe obszary. Naturalną konsekwencją rozwoju usług logistycznych stała się tendencja do koncentracji w określonych regionach działalności przedsiębiorstw w formie klastrów, dla uzyskiwania lepszych wyników. Klastry logistyczne stały się nowym elementem krajobrazu gospodarczego w Polsce, a jednocześnie jego fenomenem. Celem pracy jest przedstawienie uwarunkowań powstania, rozwoju i czynników lokalizacyjnych klastrów logistycznych, Ponadto przedstawiono różnorodne korzyści wynikające z funkcjonowania klastrów logistycznych.

Geneza i źródła koncepcji klastra oraz jej założenia

Początki koncepcji klastra sięgają ekonomii neoklasycznej. Pod koniec XIX w. brytyjski ekonomista Alfred Marshall prowadził badania w zakresie ekonomiki przemysłu. Zaobserwował on koncentrację przestrzenną przedsiębiorstw, analizując też sposób ich funkcjonowania i współpracę. A. Marshall (Marshall, 1890; Marshall, 1919) wskazał, że istotną rolę, poza naturalną konkurencją na rynku, odgrywają relacje pomiędzy przedsiębiorstwami, polegające na wzajemnym, równoważnym świadczeniu różnych usług. Współpraca przyczyniała się m.in. do szerszego rozprzestrzeniania rozwiązań innowacyjnych. Tym też należy tłumaczyć występowanie znacznych skupisk firm pojedynczych branż, które tworzyły „sieciową” współpracę producentów połączonych w obrębie społecznego podziału pracy z lokalnym rynkiem pracy. A. Marshall zidentyfikował w Wielkiej

Brytanii szereg obszarów przemysłowych o podobnej charakterystyce, określając je wspólnym mianem „dystryktów przemysłowych”.

A. Marshall (Marshall, 1890) jako pierwszy sformułował i wprowadził do literatury ekonomicznej pojęcie korzyści zewnętrznych, na określenie korzyści, które nie są efektem działania samego przedsiębiorstwa, lecz wynikają ze zmian zachodzących w jego otoczeniu. Są to korzyści, jakie przedsiębiorstwo może uzyskać dzięki lokalizacji swej działalności w określonym miejscu, dające efekt aglomeracyjny. W koncepcji Marshalla możliwość czerpania korzyści wynika z bliskości zlokalizowanych wielu firm. Jest to główna przyczyna, która zachęca nowe podmioty do lokalizacji swojej działalności w tym miejscu. Firmy świadome korzyści, koncentrują się w dystryktach ze względu na powstające efekty zewnętrzne: specjalizacji, użytkowania wspólnej infrastruktury, informacji, komunikacji oraz badań, z których mogą korzystać pojedyncze firmy, dostępności wykwalifikowanej siły roboczej. A. Marshall podkreślał też znaczenie tak zwanej „atmosfery przemysłowej”, która powstaje jako pochodna koegzystencji na tym samym obszarze przemysłu oraz wyrosłego wokół niego społeczeństwa.

Mimo, że koncepcja pochodzi z przełomu XIX i XX w. do dziś jest aktualna. Współcześnie można zidentyfikować formy koncentracji działalności gospodarczej przypominające okręgi marshallowskie. Idea stała się przesłanką do dalszych badań nad klastrami, które traktowane są jako współczesne wyższe formy koncentracji przestrzennej działalności gospodarczej. Koncepcja klastra została sformułowana przez amerykańskiego ekonomistę Michaela Portera (Porter, 1990; Porter, 1998). Jego koncepcja w ogólnym zarysie jest zbliżona do marshallowskiej i podobnie jak u A. Marshalla, motywem tworzenia klastrów jest poszukiwanie korzyści skali, pozytywnych efektów zewnętrznych i korzyści aglomeracji. Poza tym w klastrze możliwa jest redukcja kosztów transakcyjnych (w tym kosztów poszukiwania wiedzy). U podstaw działalności klastrów leży przekonanie, że zdolności innowacyjne przedsiębiorstwa wzrastają w rezultacie kooperacji z innymi przedsiębiorstwami na danym obszarze rynkowym lub w danym regionie.

M. Porter (Porter, 1990) zdefiniował klaster jako geograficzną koncentrację wzajemnie powiązanych ze sobą przedsiębiorstw (głównie MŚP) i instytucji danego obszaru zajmujących się określoną dziedziną, które jednocześnie współpracują, wspierają się i konkurują ze sobą. Porter (Porter, 2001, s. 246) podkreśla, że *przypisanie większego znaczenia w gospodarce, raczej klastram niż odosobnionym firmom i sektorom, pozwala na dostrzeżenie ważnych elementów istoty konkurencyjnej i roli lokalizacji w przewadze konkurencyjnej*. W klastrze MŚP dzięki sieci związanych i skoncentrowanych na tym samym obszarze: producentów, dostawców usług, instytucji akademickich

osiągają znacznie więcej niż gdyby miały pracować same. Sieci powiązań pomiędzy podmiotami w klastrach przyczyniają się do przyspieszenia rozwoju danego terytorium. Są potencjalnym źródłem efektów mnożnikowych i z tego względu powinny zastępować tradycyjne formy wspierania rozwoju regionalnego.

Mimo, że zjawisko geograficznych skupisk firm zostało opisane na początku lat 90.-tych XX w., to nadal skupia uwagę zarówno teoretyków i praktyków reprezentujących różne dyscypliny nauki. Wielu z nich przytacza własne definicje. Większość przytaczanych w literaturze definicji, mimo, że niekiedy nieco odległych porterowskiemu ujęciu, wspólnie akcentuje cztery cechy szczególnie charakterystyczne dla klastra. Są nimi:

1. Odpowiednia geograficzna bliskość uczestników klastra — by mogły wystąpić pozytywne efekty przenikania i korzystania z tych samych zasobów.
2. Wspólna trajektoria rozwoju, jako aktywność firm nakierowana na wspólny cel.
3. Powiązania, czyli interakcje między przedsiębiorstwami tworzącymi klaster przez pokrewieństwo sektorowe (co oznacza m.in. podobieństwo technologiczne, wspólnych dostawców, podobnych klientów).
4. Koopetycja, czyli jednoczesna kooperacja i konkurencja między dwoma lub więcej partnerami biznesowymi. Konkurencja nie wyklucza wzajemnych, korzystnych interakcji z innymi firmami, może stać się motorem ich rozwoju i sukcesu klastra.

Klastry logistyczne jako forma świadczenia zadań logistycznych

Przedsiębiorstwa dążące do podniesienia swej pozycji rynkowej koncentrują swoją działalność na określonym obszarze oraz zawierają współpracę w celu uzyskania lepszych wyników (Gorynia, Janowska, 2008). Osiągnięcie korzyści, w tym przewagi konkurencyjnej, umożliwiają klastry logistyczne, które świadczą szeroki zakres usług dla kooperujących i wyspecjalizowanych przedsiębiorstw.

W. Elsner (Elsner, 2010) określa klaster logistyczny jako grupę przedsiębiorstw zarówno z sektora wytwórczego, jak i usługowego, których działania są związane z funkcją logistyczną. Grupa ta obejmuje producentów, dostawców, firmy usługowe, organizacje publiczne oraz prywatne skupione wokół usług logistycznych świadczonych zazwyczaj przez: centra logistyczne i magazynowe, przewoźników pośrednich i specjalnych, spedytorów, maklerów frachtowych, przedsiębiorstwa marketingu intermodalnego, czy przedsiębiorstwa z obszaru *back-office*, powiązane z branżą TSL (np. dostawcy sprzętu i urządzeń, przedsiębiorstwa leasingowe, obsługa floty transpor-

Tabela 1

Sieć a klaster — podstawowe różnice

Sieć	Klaster
Udostępnia wyspecjalizowane usługi po niższych kosztach	Przyciąga oferentów wyspecjalizowanych usług do regionu
Charakteryzuje się zamkniętym członkostwem	Charakteryzuje się otwartym członkostwem
Podstawą istnienia są umowy i porozumienia między firmami	Opiera się na wartościach społecznych, które wiążą się z zaufaniem i wzajemnością
Ułatwia większej liczbie firm rozwinąć aktywność gospodarczą	Wywołuje potrzebę istnienia większej liczby firm z podobnymi i pokrewnymi zdolnościami
Opiera się na kooperacji	Opiera się na kooperacji i konkurencji
Firmy z sieci mają wspólny cel	Uczestnicy klastra mają wspólną wizję funkcjonowania

Źródło: Gorynia, Jankowska, 2007, s. 323; za: Rosenfeld, 1997.

towej). Niezbędnym elementem istnienia klastra logistycznego jest infrastruktura zapewniająca sprawną realizację procesów logistycznych, wokół której skupia się działalność przedsiębiorstw.

Przytoczona interpretacja nie zakłada formy współpracy podmiotów, może zatem mieć charakter kooperacji — współpracy partnerskiej, jak i konkurencji w obszarze działalności logistycznej. Zdaniem J. Zrobka (Zrobka, 2011, s. 7) *w jednym i drugim przypadku, świadczenie może być związane z poczynaniami pokrewnymi i uzupełniającymi prowadzonymi przez instytucje i firmy wspomagające działalność podstawową*. W wyniku takiej działalności następuje rozwój techniczno-technologiczny polegający na transformacji od tradycyjnych centrów dystrybucji poprzez platformy logistyczne do klastrów logistycznych.

Klaster nie są zwykłym skupiskiem, koncentracją niezależnych podmiotów, ale funkcjonującymi na poziomie branż sieciami powiązań kooperujących firm. Kooperacja ta przybiera różne formy współpracy sieciowej, która jest jednym z wyróżników powiązań uczestników klastra. W tym kontekście pojawia się problem różnic pomiędzy siecią a klastrem. E. Dobrzyńska (Dobrzyńska, 2011, s. 38) podkreśla, że sieć logistyczna jest elementem klastra logistycznego na niższym poziomie, która charakteryzuje się nietrwałością relacji partnerskich i powiązań kooperacyjnych. W ramach rozbudowanego klastra logistycznego istnieje zazwyczaj kilka sieci logistycznych.

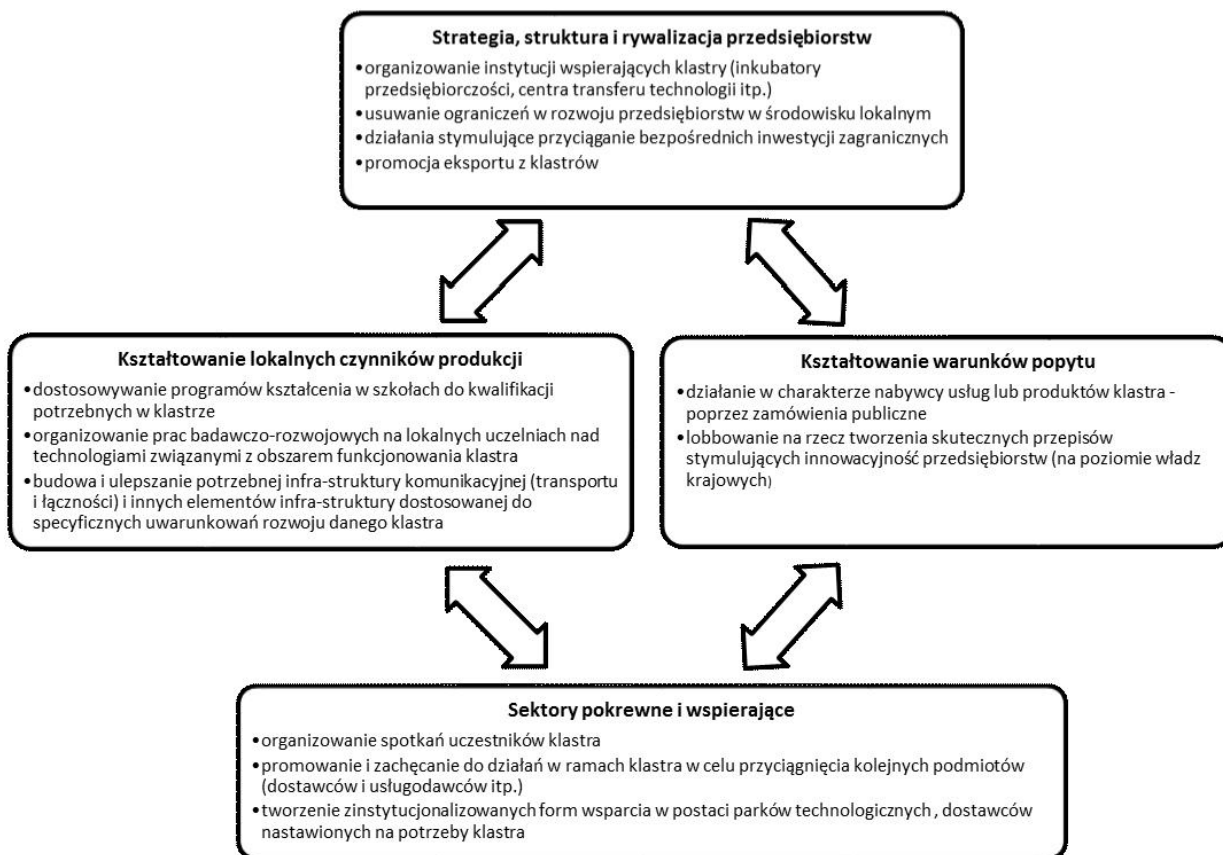
Istotą skutecznego budowania klastra jest takie organizowanie sieci powiązań, aby układ — poprzez wewnętrzną kooperację — był zdolny do funkcjonowania i rozwoju na poziomie konkurencji międzyregionalnej, krajowej czy globalnej. Klaster różni się tym od zwykłego zgrupowania, iż dotychczasowe efekty zewnętrzne stają się efektami quasi wewnętrznymi. O nowej formule sieciowych powiązań decyduje postęp technologii informacyjnych, a otwarcie firm na innych partnerów w sieci pozwoli na szybsze uczenie

się i pozytywnie wpłynie na pozyskanie nowych rozwiązań lub będzie źródłem własnej innowacji. Różnice między siecią a klastrem przedstawia tabela 1.

Klaster logistyczny powstają z jednej strony jako efekt działalności tradycyjnych układów przestrzennych przedsiębiorstw; z drugiej strony jednak wyróżniają się ofertą specyficznych usług w zakresie zdobywania wiedzy i umiejętności, budowania zaufania oraz obniżania kosztów (Żelewski, 2009). Można zatem stwierdzić, że klaster logistyczny jest celowo utworzoną grupą przedsiębiorstw oraz instytucji, skoncentrowaną przestrzennie i powiązaną funkcjonalnie i infrastrukturalnie, świadcząca usługi logistyczne i wspierająca procesy logistyczne. Odpowiada to głównym zadaniom wykonywanym przez przedsiębiorstwa logistyczne. Usługi logistyczne to m.in.: transport, magazynowanie, pakowanie, przeładunek, spedycja, kompletacja, montaż zespołów itp. Z kolei usługi wspomagające procesy logistyczne to m.in.: usługi serwisowe, finansowa obsługa procesów logistycznych, ubezpieczenia towarów w transporcie, promocja i marketing, doradztwo i szkolenia w zakresie procesów logistycznych, wspieranie innowacyjnych specjalizacji itp. Specyfika współpracy między przedsiębiorstwami logistycznymi w ramach klastra umożliwia osiągnięcie korzyści dla przedsiębiorstw stanowiące wartość dodaną do ogólnie przyjętego standardu. Biorą one udział w rozwijaniu przedsiębiorczości, czyli aktywności działań prowadzących do skutecznego poznania szans płynących z otoczenia oraz wykluczenia zagrożeń i trudności.

Warunki powstania i rozwoju klastra logistycznego

Dążenie do poprawy konkurencyjności gospodarki wymusza poszukiwania innowacyjnych rozwiązań prowadzących do optymalizacji procesów logistycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Porter, 2001, s. 317; Brodzicki, Szultka, 2002.

nych. Ta okoliczność sprzyja powstawaniu klastrów. Lokalizacja i rozwój klastra logistycznego na danym obszarze są uzależnione głównie od uwarunkowań (okoliczności ogólnych) wpływających na jego funkcjonowanie.

Klaster jako element gospodarki, który może generować korzyści dla obszaru, wymaga pewnego wsparcia w procesie powstawania. Jednym z podstawowych uwarunkowań jest polityka klastrowa, która powinna wspierać wysiłki na rzecz realizacji nowych potrzeb, w tym: wzmocnienia współpracy, integracji działań partnerów biznesowych, nowych koncepcji i modeli zarządzania poprzez ułatwienie konwergencji technologicznej. Współczesne koncepcje i polityki rozwoju klastrów nie są jednorodne; jedne są oparte na strategiach innowacji, inne mają własną politykę, a jeszcze inne opisane są w ramach systemów rozwoju gospodarczego. Fundamentalnym kryterium tworzenia polityki klastrowej jest zdolność klastrów do rozwoju w sytuacji, gdy wsparcie publiczne jest narzędziem do realizacji wybranych pomysłów oraz programów, a nie celem samym w sobie.

Poza polityką klastrową stosowane są również

programy rozwoju klastrów ukierunkowane na tworzenie odpowiedniej infrastruktury czy wspierające specjalizację zasobów ludzkich. Klastry mogą czerpać korzyści z różnych źródeł, które wynikają z rozwiązań wprowadzanych na różnych poziomach administracji. Dlatego tak ważna jest ich spójność. W związku z tym coraz częściej dąży się do komplementarności polityk — pod względem zarówno poziomu szczegółowości, jak i ustaleń horyzontalnych (np. transfer wiedzy i informacji).

Powstanie i rozwój klastrów może się odbywać w różny sposób. Inicjatorem powołania klastrów mogą być podmioty sektora prywatnego (biznes), publicznego (administracja), sektora badawczo-rozwojowego oraz agencje rozwoju regionalnego. Inicjatywą mogą wykazać się także organizacje pozarządowe działające w otoczeniu biznesu: stowarzyszenia, fundacje, organizacje społeczne itp. instytucje.

Można wyodrębnić dwa podstawowe podejścia w kreowaniu klastrów — podejście oddolne (typ *bottom-up initiative*) i odgórne (typ *top-down initiative*; Knop, 2013). Wieloletnie doświadczenia wskazują, że skuteczniejsze efekty gospodarcze przynosi podej-

ście oddolne. Zakłada ono, że powstanie klastra uzależnione jest od stopnia rozwoju współpracy, która w początkowych stadiach polega na pojedynczych projektach, następnie zaś ewoluuje w rozwinięte technologicznie sieci. Pojawienie się skupiska organizacji to efekt rzeczywistych potrzeb firmy, które w grupie widzą szansę na osiągnięcie korzyści. Zalecą tego podejścia jest łatwość dobierania partnerów biznesowych bądź określania wspólnych celów czy sposobów koordynowania prac. Dużo trudniejsze zadanie stanowi pozyskanie środków finansowych na realizację kolejnych projektów czy organizację działalności klastra i jego promowanie. Istnieje ryzyko, że brak zaangażowania władz lokalnych może ograniczyć możliwości wsparcia innowacyjnych projektów, a tym samym zniechęcić do inwestowania.

Rola czynnika publicznego w kreowaniu i stymulowaniu rozwoju klastra jest znacząca. Zdaniem M. Portera (Porter, 2001, s. 310) *państwo powinno wzmacniać istniejące i pojawiające się grona, a nie dążyć do tworzenia zupełnie nowych. Nowe sektory i nowe klastry najskuteczniej powstają na gruncie już istniejących*. Wpływ władz lokalnych, których celem jest podnoszenie atrakcyjności klastra i ich dalszy rozwój, można wyjaśnić posługując się konstrukcją czterech wzajemnie się przenikających i podtrzymujących obszarów — określanych mianem „diamentu konkurencyjności Portera”. Zdaniem M. Portera w każdym z tych obszarów jest możliwe, a nawet zalecane, działanie czynnika publicznego (rys. 1.).

Przyjmując klastry jako formę współpracy horyzontalnej między trzema grupami podmiotów działającymi w tym samym segmencie rynku, tj.: przedsiębiorstwami, jednostkami badawczo-rozwojowymi oraz władzami publicznymi, można ją porównać do struktury określanej mianem potrójnej helisy (ang. *triple helix*), nawiązującej bezpośrednio do struktury przestrzennej cząsteczki DNA o silnych wiązaniach. Koncepcja potrójnej helisy została sformułowana przez H. Etzkowitza i L. Leydesdorfa (Etzkowitz, Leydesdorf, 1994). Istotą jej są relacje oraz korzyści płynące ze współpracy pomiędzy kluczowymi aktorami jakimi są: biznes, środowisko naukowe, administracja publiczna. W obliczu rosnącego znaczenia wiedzy w gospodarce klastry, stają się narzędziami kreowania konkurencyjności obszarów (miast, regionów) w której szczególną rolę odgrywają innowacje.

Rozwinięciem modelu potrójnej helisy jest jej poczwórna odmiana (*quadruple helix*). Przedstawiony przez E. Carayannisa i D. Campbella (Carayannis, Campbell, 2011) model dołącza do systemu innowacji jeszcze media i społeczeństwo obywatelskie. Koncepcja poczwórnej helisy pozwala zdaniem autorów na ukształtowanie się społeczeństwa oraz demokracji opartych na wiedzy. Poczwórna helisa rozwija teorie innowacji na podstawie modelu potrójnej helisy, zgodnie z którym ustanowienie twórczych powiązań między trzema *helisami*: uczelnia, samorząd i biznes

pochodzi od nowej wiedzy, technologii lub produktów i usług, które są przekazywane w celu realizacji potrzeb społeczeństwa.

Czynniki lokalizacyjne klastra logistycznego

Rozwój klastrów logistycznych wiąże się wieloma czynnikami, odnoszonymi do lokalizacji poszczególnych obiektów tworzących klastry (przedsiębiorstw, centrów logistycznych i magazynowych, intermodalnych terminali przeładunkowych itp.). Najważniejsze czynniki lokalizacyjne to:

- położenie komunikacyjne w pobliżu węzłów komunikacyjnych (punktów modalnych w układzie sieci), korytarzy transportowych, portów morskich, portów żeglugi śródlądowej itp.,
- położenie geograficzne związane z bliskością rynków zbytu na dobra i usługi (w praktyce oznacza to zazwyczaj sąsiedztwo aglomeracji miejskich, metropolii lub granic państwowych);
- dostęp do atrakcyjnych terenów inwestycyjnych o korzystnych kosztach zakupu,
- obecność wykwalifikowanej kadry pracowniczej oraz elastyczne możliwości kształcenia odpowiadające zapotrzebowaniom przedsiębiorstw;
- sprzyjająca atmosfera i pomoc ze strony administracji lokalnej i regionalnej, rządowych agencji rozwoju oraz mieszkańców (klimat społeczny);
- współpraca z samorządem lokalnym i środowiskiem naukowym (uczelnie wyższe);
- mniejsze lokalne obciążenia fiskalne (ulgi podatkowe lub pomoc finansowa);
- dobre warunki środowiskowe.

Czynniki lokalizacyjne są ze sobą zazwyczaj powiązane. Dlatego o lokalizacji decyduje najczęściej splot czynników. Innymi słowy lokalizacja jest zawsze wynikiem decyzji opartej na wielu kryteriach. Nie wszystkie z nich są jednakowo istotne. W wyborze lokalizacji KL pomocna okazuje się analiza wielokryterialna istniejących uwarunkowań i czynników, która ułatwi wybór wariantu optymalnego.

Uwzględniając uwarunkowania i czynniki lokalizacyjne klastrów logistycznych można zaobserwować prawidłowości ich położenia. Najczęściej spotykane lokalizacje to:

- rejony wysoko uprzemysłowione, czyli obszary koncentracji przemysłu i usług logistycznych, takie jak: obszary przemysłowe, parki przemysłowe i technologiczne, specjalne strefy ekonomiczne (np. Śląski Klastry Logistyki, Gliwice);
- wielkie miasta/metropolie, gdzie potrzeby zaopatrzeniowe na cele gospodarcze i społeczne dla miasta, ale również regionu i kraju gwarantują ekonomiczne podstawy funkcjonowania klastra (Klastry SpediGo Polish Group, Warszawa);

Tabela 2

Znaczenie klastra — perspektywa mikro- i mezoekonomiczna

Przedsiębiorstwa	Gospodarka lokalna/regionalna
<p>Wzrost produktywności przedsiębiorstw — dzięki dostępowi do wyspecjalizowanych czynników produkcji, usług, sieci dostawców i redukcji kosztu korzystania ze wspólnych zasobów (m.in. infrastruktura techniczna, lokalny rynek pracy, infrastruktura badawcza), redukcji niepewności i ryzyka.</p> <p>Wzrost stopnia specjalizacji przedsiębiorstw oraz możliwości podejmowania wspólnych działań marketingowych, dokonywania wspólnych zakupów, pozyskiwania zasobów finansowych, rzeczowych i ludzkich.</p> <p>Efekty zewnętrzne w zakresie dyfuzji innowacji usług, wymiany doświadczeń i przepływów wiedzy wynikające z bezpośrednich kontaktów między przedstawicielami klastra.</p> <p>Efekty synergii prowadzące do znaczącego obniżenia kosztów transakcyjnych w różnych obszarach, m.in. w zakresie transferu wiedzy i technologii.</p> <p>Integracja procesów i zasobów, w celu realizacji usług na wysokim poziomie oraz uzyskania wartości dodanej dla klientów.</p> <p>Wymiana najlepszych praktyk (benchmarking).</p> <p>Możliwość korzystania z pomocy biznesowej oferowanej przez koordynatorów klastra, dostęp do informacji o rynku (np. o bieżących potrzebach nabywców).</p> <p>Możliwość wspólnych szkoleń, konferencji i lobbingu na rzecz branży TSL.</p>	<p>Kształtowanie rynku wyspecjalizowanych czynników produkcji, z których najważniejsze znaczenie ma wiedza oraz jakość kapitału ludzkiego.</p> <p>Rozwój relacji poziomych przedsiębiorstw działających w innych branżach (poza TSL).</p> <p>Rozwój rozbudowanych sieci produkcji składających się z wyspecjalizowanych poddostawców i kooperantów (współpraca w łańcuchu dostaw).</p> <p>Stymulowanie przepływu wiedzy, procesów uczenia się oraz absorpcji i generowania innowacji.</p> <p>Rozwój infrastruktury technicznej w mieście/regionalnie oraz lepszej wykorzystanie przez podmioty gospodarcze.</p> <p>Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, wzrost jego konkurencyjności, wzmocnienie wizerunku.</p> <p>Powstawanie nowych miejsc pracy, a jednocześnie zwiększanie podaży wyspecjalizowanej siły roboczej.</p> <p>Zwiększenie wpływów do budżetu publicznego.</p>

Źródło: opracowanie własne.

- miejsca o szczególnie korzystnym położeniu komunikacyjnym, np. nad morzem w pobliżu portów (Klaster Logistyczno-Transportowy Północ — Południe, Gdańsk), w okolicach ważnych węzłów komunikacyjnych (Południowy Klaster Kolejowy z siedzibą w Katowicach), w pobliżu granic państwa (Klaster Transportu, Spedycji i Logistyki w Świebodzinie).

Z powyższego wyczerpania rodzi się ogólny wniosek, że klastry logistyczne powinny być lokalizowane w miejscach, w których występuje znaczący potencjał zapotrzebowania na funkcje logistyczne wywołane czynnikiem gospodarczym, społecznym oraz łącznym potencjałem obu czynników.

Korzyści uczestnictwa w klastrze logistycznym dla przedsiębiorstw i gospodarki

Mimo różnic w podejściu do organizacji klastrów oraz odchylen od teoretycznego modelu, koncepcja ta jest źródłem praktycznych wdrożeń strategii roz-

woju lokalnego i regionalnego. Stanowi ona istotną inspirację dla proinnowacyjnej polityki regionalnej. Powstanie i rozwój klastrów logistycznych wiąże się z korzyściami, które korzystnie wpływają na innowacyjność przedsiębiorstw i ich pozycję rynkową oraz gospodarkę lokalną i regionu. Listę wybranych korzyści wynikających z funkcjonowania w ramach klastra zawiera tabela 2.

Klastry dzięki swoim „właściwościom” pomagają identyfikować i rozwijać silne strony obszaru na którym działają, dynamizują rozwój gospodarki lokalnej. Przysparzają mu korzyści, w tym katalizują przyciąganie nowych inwestorów. W globalnym wyścigu o rozwój gospodarczy, lokalna polityka pobudzania konkurencyjności staje się coraz powszechniejszą a koncepcja sieciowej gospodarki i wspieranie rozwoju klastrów przez władze publiczne staje się praktyką powszechną.

Podsumowanie

Przeprowadzone wyżej rozważania skłaniają do stwierdzenia, że klastry logistyczne są ważnym ele-

mentem gospodarki. Przyczyniają się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw. W poważnym stopniu wpływają na rozwój miast (gospodarki lokalnej). Mając wpływ na uporządkowanie przepływów dóbr i usług oraz wzrost sprawności kanałów logistycznych, stanowią istotny czynnik rozwoju regionów. Współcześnie klastry stanowią też ważny element polityki gospodarczej wielu krajów. Klastry logistyczne zajmują istotne miejsce w polityce regio-

nalnej, zwłaszcza tych regionów, które upatrują w usługach logistycznych źródło swojej przewagi konkurencyjnej. Najważniejszą przesłanką wspierania polityki rozwoju klastrów logistycznych (w tym polityki transportowej) jest wzrastające znaczenie transportu dla gospodarki, ale również znaczenie transportu dla jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne.

Bibliografia

- Brodzicki, T., Szultka, S. (2002). Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw. *Organizacja i Kierowanie*, (4), 45–60.
- Carayannis, E., Campbell, D. (2011). Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation Ecosystem: Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the „Mode 3” Knowledge Production System. *Journal of the Knowledge Economy*, (2), 327. Springer US.
- Dobrzyńska, E. (2011). Europejskie klastry logistyczne. *Ekonomia i Zarządzanie*, 3 (4).
- Elsner, W. (2010). Regional service clusters and networks. Two approaches to empirical identification and development: the case of logistics in the German port city-states Hamburg and Bremen. *International Review of Applied Economics*, 24 (1).
- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L., (1995). The Triple Helix — University-Industry-Government Relations: A Laboratory for Knowledge Based Economic Development. *EASST Review*, 14 (1), 14–19.
- Gorynia, M., Jankowska, B. (2007). Koncepcja klastrów jako sposób regulacji zachowań podmiotów gospodarczych. *Ekonomista*, (3), 311–340.
- Gorynia, M., Jankowska, B. (2008). *Klaster a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw*. Warszawa: Difin.
- Knop, L. (2013). *Zarządzanie klastrem. Koncepcje, Strategie, Modele*. Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej.
- Marshall, A. (1890). *Principle of Economics*. London: MacMillan and Co. Limited.
- Marshall, A. (1919). *Industry and Trade*. London: MacMillan and Co. Limited.
- Porter, M. (1998). *On Competition*. Boston: Harvard Business School Press.
- Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York
- Porter, M. (2001). *Porter o konkurencji*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Rosenfeld, S. (1997). Bringing Business Cluster into the Mainstream of Economic Development. *European Planning Studies*, 5. (1).
- Zrobek, J. (2011). Marketing w klastrach logistycznych. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica*, (251), 5–16.
- Żelewski, Ł. (2009). Przedsiębiorstwa specjalizujące się w realizacji zadań logistyki. W: R. Kozłowski i A. Sikorski (red.), *Nowoczesne rozwiązania w logistyce*. Kraków: Wolters Kluwer Polska.

Praca przedstawia aktualne podejście do problematyki powstawania, funkcjonowania i rozwoju firm świadczących usługi na rynku unijnym w kontekście skutków wynikających z implementacji dyrektywy usługowej i najnowszych aktów prawnych związanych z liberalizacją gospodarki Unii Europejskiej. Zawarto w niej wiele cennych myśli, wniosków i propozycji, tworząc dzieło naukowe na wysokim poziomie merytorycznym.

W książce przedstawiono ważne, dotychczas niewystarczająco omówione w literaturze problemy, wsparte zestawieniami liczbowymi, przykładami oraz wynikami obszernych i wielokierunkowych badań pierwotnych i analiz. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił na poszerzenie dotychczasowego dorobku na temat liberalizacji rynku usług w UE jako czynnika zwiększania innowacyjności i konkurencyjności polskich podmiotów usługowych, wskazanie mocnych i słabych stron polskich przedsiębiorstw świadczących usługi poza granicami kraju, wpływających na efektywność ich funkcjonowania, a także ocenę zmian w prawie polskim jako skutków wejścia w życie dyrektywy usługowej.

www.pwe.com.pl